

OPENBAAR LICHAAM
BONAIRE

Publieke Gezondheid op Bonaire 2020-2023

*Een blik op de gezondheidssituatie van de Bonairiaanse
bevolking en de weg vooruit naar een gezondere toekomst*

Inhoudsopgave

Inleiding	2
Demografie en socio- en economische context	7
Gezonde leefstijl	8
Fysieke risicofactoren voor chronische ziekten	10
Chronische ziekten	12
Infectieziekten	14
Gezonde jeugd	16
Gezonde ouderen	20
Zorggebruik	22
Huiselijk geweld en (kinder)mishandeling	23
Armoede	26
Methode, dataverzameling en erkenning	27

Voorwoord

Met trots presenteren wij u de eerste nota Volksgezondheid voor Bonaire. Wij nodigen u uit om kennis te nemen van de staat van de gezondheid van de bevolking van Bonaire en de geprioriteerde thema's.

Een gezonde jeugd is beter toegerust voor opleiding en werk en zullen hun leven lang profijt van hebben. Gezonde actieve ouders, die zich fit voelen, zijn beter toegerust voor hun opvoedings- en economische bijdrage. Gezonde ouderen hebben minder ziektelast, en dragen naar vermogen bij in de samenleving. Om die redenen gaan wij als Bonaire sterker inzetten op een gezondere bevolking.

Deze eerste nota volksgezondheid geeft de speerpunten voor de komende jaren weer. Wij blijven vooral werken aan een actieve leefstijl voor alle inwoners van Bonaire, preventie van overgewicht en bewegen, preventie van problematisch alcoholgebruik, roken en drugsgebruik en seksuele gezondheid. We leggen nadruk op de jeugd, omdat we weten dat daar veel winst te behalen valt. Op Bonaire zetten wij daarom in op onder andere jeugdgezondheidszorg, de JOGG aanpak, maar ook op evidence based preventieprogramma's, interventies en activiteiten op de geprioriteerde gebieden. Niet alleen door de keuze van de thema's, maar vooral ook door volksgezondheid te verbinden met andere beleidsterreinen, de lange termijn visie op publieke gezondheid te blijven hanteren en het bestuurlijk commitment, streven wij naar een gezondere bevolking.

Bonaire gaat voor een sterk, gezond en sociaal eiland. Een eiland waar het leven veilig en gezond is, waar het fysiek en sociaal aantrekkelijk is om te wonen en waar iedereen mee kan doen. Gezonde mensen die wonen, werken, recreëren, meedoen en sporten op een gezond Bonaire staan voor ons voorop.

Er is gekozen voor een reeks onderwerpen, waarop wij onze krachten samen met alle partners de komende drie jaar willen bundelen. Door slimme verbindingen te maken, pakken we de meeste kansen om de inwoners van Bonaire te ondersteunen bij het maken van gezonde keuzes. Het verbeteren van de volksgezondheid kan alleen in samenwerking met alle partners en in samenhang met andere dossiers zoals onderwijs, kinderopvang, armoedebestrijding, huiselijk en kindermishandeling, wonen en ruimtelijke ordening. Zo maken we samen van Bonaire een gezond eiland.

Wij hopen dat dit document u verder motiveert om samen te kunnen werken naar een gezondere toekomst voor de bevolking van Bonaire.

Hoe gezond is Bonaire?

De bevolking van Bonaire heeft de laatste jaren een flinke groei doorgemaakt. Dit heeft niet alleen met migratie en geboortes te maken, maar ook met de groeiende levensverwachting van de Bonairiaanse bevolking. De levensverwachting ligt nu op 80,2 jaar. Vrouwen leven gemiddeld langer dan de mannen op Bonaire. De Bonairianen voelen zich over het algemeen voortdurend kalm en rustig. Wel blijkt uit onderzoek dat de 45 plussers aangeven zich vaker neerslachtig en somber te voelen dan de andere leeftijdsgroepen.

Over het algemeen ervaren de Bonairianen hun gezondheid als (zeer) goed. Als we kijken naar chronische ziektebeelden op het eiland, geeft diabetes type 2 de grootste ziektelast. Daarnaast komt hoge bloeddruk voor bij bijna de helft van de bevolking. Hoge bloeddruk komt meer voor bij mannen dan bij vrouwen op Bonaire. Van de aandoeningen die tijdens het onderzoek door de geënquêteerden zelf zijn gerapporteerd is migraine de meest voorkomende aandoening zowel bij mannen als vrouwen.

Behalve chronische ziekten komen infectieziekten ook voor op het eiland. Het valt op dat de aantallen (meldingen van) infectieziekten de laatste jaren ook toeneemt. Dit kan een aantal redenen hebben, zoals de groei van de bevolking, maar ook de verbeteringen van het monitoringssysteem en de meldplicht voor bepaalde ziekten conform de Wet publieke gezondheid. De epidemiologie van infectieziekten op Bonaire verschilt echter niet veel van de andere eilanden in het Koninkrijk. Er zijn wel verschillen met Europees Nederland. Een voorbeeld hiervan zijn de ziekten die worden overgedragen door muggen zoals Dengue, Chikungunya en Zika. Met de introductie van de nieuwe wetgeving Publieke Gezondheid met hierin het artikel Infectieziektebestrijding, zijn bepaalde infectieziekten meldingsplichtig en worden ook niet meldingsplichtige infectieziekten gemonitord. Net zoals andere volken op de wereld wordt ook de Bonairiaanse bevolking blootgesteld aan een aantal risicofactoren. Daarentegen zijn er ook beschermende factoren. Hoe meer de bevolking beschermd wordt tegen risicofactoren, hoe kleiner de kans dat een bepaalde ziekte of gedrag ontwikkeld wordt. Met als gevolg een gezondere bevolking.

Uit de Health Study 2017 en eerdere onderzoeken, is gebleken dat het grootste deel van de Bonairiaanse bevolking er een ongezond eetgedrag op na houdt. Uit onderzoek blijkt dat slechts een derde van de bevolking dagelijks groenten en fruit eet. Tevens blijkt dat er meer vlees gegeten wordt dan vis. Ook beweegt meer dan de helft van de bevolking te weinig met als gevolg dat tweederde overgewicht heeft en een gedeelte hiervan extreem overgewicht (obesitas). Het overgewicht neemt toe met de leeftijd. Overgewicht en obesitas worden beschouwd als één van de belangrijkste risicofactoren die bijdragen aan het ontstaan van een scala aan chronische ziekten zoals hart- en vaatziekten, verschillende typen kanker en diabetes.

Ongeveer 12% van de bevolking geeft aan te roken. Naast overgewicht en obesitas is ook roken een risicofactor voor het ontstaan van verschillende soorten kanker en diabetes. Bijna drie kwart gaf aan alcohol te gebruiken. Naast de hier genoemde risicofactoren zijn er ook factoren die juist bescherming bieden voor de gezondheid van de bevolking. Een voorbeeld hiervan is de beschikbaarheid van het Rijksvaccinatieprogramma en het reizigersvaccinatieprogramma. Bonaire heeft een vaccinatiegraad van 90% voor alle zuigelingen. In 2017 heeft de reizigersadvisering een verdubbeling van het aantal consulten gekend ten opzichte van het jaar daarvoor. Sinds 2014 wordt de neonatale hielprikscreening uitgevoerd in de vorm van een bevolkingsonderzoek, waarmee 19 aandoeningen vroegtijdig kunnen worden opgespoord. Helaas ontbreken op dit moment nog de andere belangrijke bevolkings-onderzoeken die wel in Europees Nederland worden uitgevoerd, namelijk de borstkanker-, darmkanker-, en baarmoederhalskankerscreening. In de tweede helft van 2019 is een pilot borstkankerscreening gestart op Bonaire met uiteindelijk doel de implementatie van deze drie bevolkingsonderzoeken.

De Bonairiaanse jeugd (0-19 jaar) maakt ongeveer een kwart van de gehele bevolking uit. De Bonairiaanse jeugd is tevens één van de meest gevoelige bevolkingsgroepen voor externe factoren die van invloed kunnen zijn op hun gezondheid en sociale leven. Bonaire telt net iets meer jongens dan meisjes in de leeftijd van 0 tot 19 jaar en 1 op de 7 van deze jongeren wonen in een éénoudergezin.

Alhoewel meer dan de helft van de jongeren aangeeft wekelijks groenten en fruit eten, scoort de jeugd toch minder op gezonde eetgewoontes. Zo geeft bijna de helft van de jongeren aan dagelijks fastfood en/of frisdrank te nuttigen. Deze hoge consumptie van fastfood en frisdrank en een sedentaire (zittende) leefstijl draagt bij aan overgewicht onder de jeugd. Meer dan de helft van de jeugd geeft aan alcohol te drinken, sommige jongeren geven ook aan marihuana te roken of te hebben gerookt en een klein percentage geeft aan ooit harddrugs te hebben gebruikt.

Bij de 65 plus generatie komen ook flink wat gezondheidsproblemen voor. Deze groep maakt vaker gebruik van de medische zorg op het eiland, of indien nodig in het buitenland (medische uitzending). Naast preventieve gezondheidsprogramma's voor deze groep, is er ook grote winst te behalen met voorkomen en aanpakken van eenzaamheid bij deze generatie Bonairianen. Eenzaamheid blijkt een veel voorkomend fenomeen te zijn onder deze groep.

De groei van onze bevolking zorgt voor toenemende druk op het zorgsysteem. In 2011 is het Zorgverzekeringskantoor BES (ZVK) geïntroduceerd op het eiland. Hiermee kwam er een verplichte uniforme verzekering voor ziektekosten voor alle inwoners ingeschreven in het bevolkingsregister. Deze vorm van verzekering heeft rechtsgelijkheid gebracht wat betreft aanspraak op zorg. Na de introductie van de ZVK verzekering zijn de zorgkosten voor Bonaire toegenomen. Doordat bepaalde specialistische zorg niet op het eiland kan worden gegeven nemen door de toename van de bevolking ook de medische uitzendingen toe.

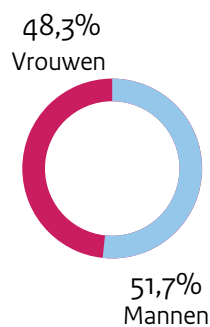
De sociaal economische status van de burger kan effect hebben op de gezondheid. Op Bonaire is armoede een bekend probleem. Uit onderzoek blijkt dat 43% van de huishoudens een inkomen dat lager ligt dan het maandelijks berekend gemiddeld benodigde budget. Een derde van de huishoudens heeft een besteedbaar inkomen dat zelfs op of onder de 75% ligt van voor deze huishoudens maandelijks gemiddeld benodigde budgetten voor levensonderhoud. Niet alleen de lage inkomens zorgen ervoor dat gezinnen niet rond kunnen komen, maar ook de hoge kosten van het levensonderhoud spelen een belangrijke rol.

In de volgende hoofdstukken worden de thema's verder uitgelicht en leest u welke successen er reeds behaald zijn en waar verder op ingezet wordt om de gezondheidstoestand van de Bonairiaanse bevolking te bevorderen, beschermen en te bewaken. Tevens wordt er vooruitgeblikt op de toekomstige doelen voor 2020-2023.

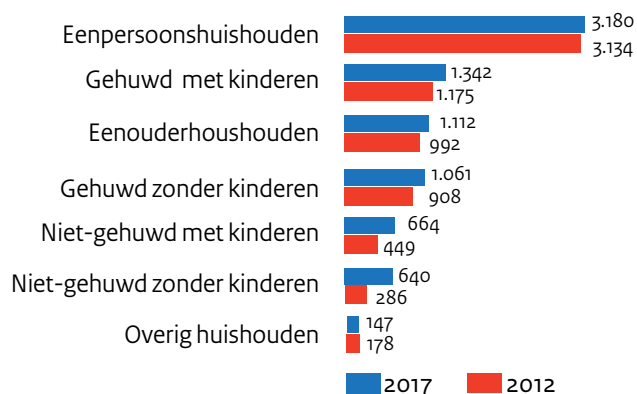
Demografie en socio- en economische context

Bonaire had in 2018 **19.549** inwoners. In 2017 had 81,9% de Nederlandse nationaliteit. In 2018 werden 206 baby's geboren en overleden er 73 mensen. Naast veel mensen van de buurlanden Venezuela (2,3%) en Colombia (3%) wonen er veel mensen uit de Dominicaanse Republiek (3,6%), Amerika (2%) en China (1,3%).

Geslacht

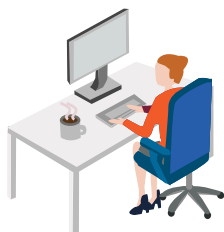
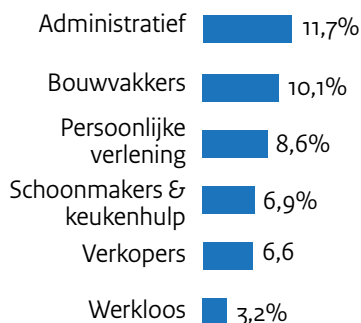
Type huishoudens

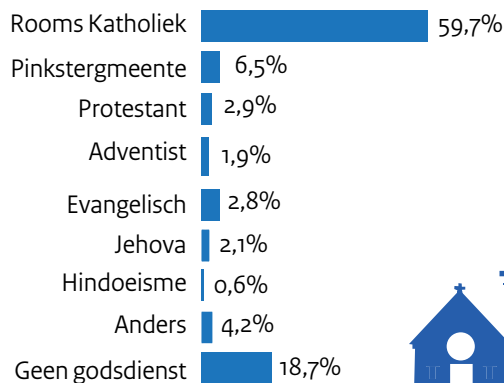
Arbeidsmarkt

Beroepsbevolking 11.610

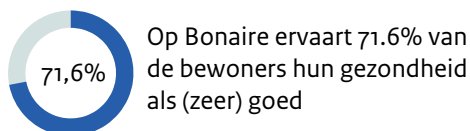
Werkzame beroepsbevolking 11.240

Religie

Zelf gerapporteerde gezondheid

Onderwijs en gezondheidszorg

7 basisscholen
1 prive school
1 middelbare school
1 instituut voor volwasseneducatie

1 ziekenhuis
7 huisartsen praktijken
8 fysiotherapeuten
3 tandartspraktijken
3 logopedisten
5 bejaardentehuizen/ dagopvangcentra

Bronnen

Zelfgerapporteerde gezondheid: Health Study Caribbean Netherlands 2017.

Populatie en arbeidsmarkt : CBS 2018.

Religie: CBS 2017/2018.

Gezonde leefstijl

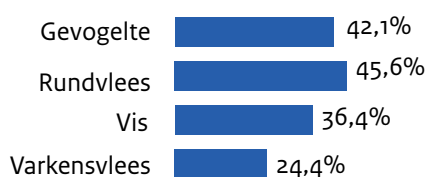
Er zijn vijf belangrijke gedragsfactoren die de kans op het ontwikkelen van chronische ziekten beïnvloeden.

Voeding

1/3 van de bevolking eet iedere dag groenten, rauwkost of fruit.

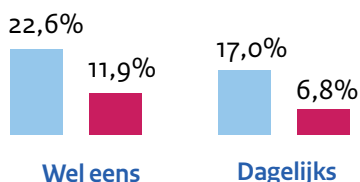

Vleesconsumptie 3 dgn/wk

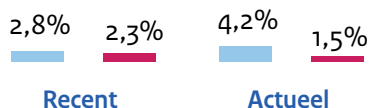
Roken

Ongeveer 17,4% van de bevolking heeft wel eens gerookt. 12,1% rookt dagelijks.

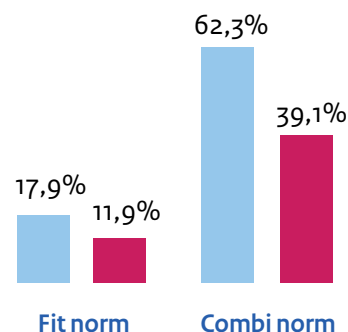
Drugs

Ongeveer 2,6% heeft recent cannabis gebruikt.

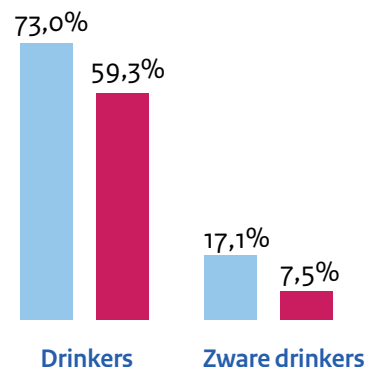
Beweging

Ongeveer 15% voldoet aan de fit norm.

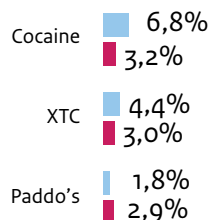
Alcohol

Ongeveer 66% van de bevolking drinkt alcohol.

Meer dan 5% van de bevolking gebruikt weleens ander soorten drugs.

Top-3 ander soort drugs

Mannen ■
Vrouwen ■

Beschrijving van de indicatoren

Schadelijk alcoholgebruik: Meer dan 4 (vrouwen) of 6 (mannen) glazen alcohol per week (leeftijd 12+).

Roken: Rookt wel eens (age 12+).

Beweging: Beweegt ten minste 5 dagen per week tenminste 30 minuten per dag (leeftijd 4+).

Bron

Health Study Caribbean Netherlands 2017.

Een ongezond voedingspatroon, onvoldoende beweging, het nuttigen van alcohol, tabak en drugs kunnen gigantische gevolgen hebben voor de gezondheid. Door een ongezonde leefstijl neemt de kans op het ontwikkelen van chronische ziekten toe.

Vele Bonairianen, jong en oud, man en vrouw zullen tot gedragsverandering van hun leefstijl moeten komen om chronische ziekten te kunnen voorkomen en zo lang en gezond te kunnen leven.

Belangrijke successen en lopende activiteiten

Enkele voorbeelden van successen en lopende activiteiten:

- Convenant Gezonde School is ondertekend tussen het OLB en de schoolbesturen (2017).
- Programma Gezonde School, incl. bijbehorende activiteiten voor de leerlingen en docenten/leerkrachten en collectieve campagnes worden uitgevoerd.
- In 2013 is Bonaire officieel JOGG gemeente geworden.
- Programma Jongeren op Gezond Gewicht (JOGG), incl. bijbehorende preventieprogramma's BMI, Water en programma Groente en Fruit worden op scholen geïmplementeerd.
- Verschillende jaarlijkse collectieve campagnes gezonde leefstijl, zoals "Bo Salú ta den bo man" & "Sembra 'we pa kosecha mañan" ter preventie van chronische ziektes zijn uitgevoerd.
- Programma groente en fruit is officieel gelanceerd in september 2018. Bij 8 scholen staat een greenhouse (2018).
- Preventieprojecten genotmiddelen ten behoeve van de jeugd worden uitgevoerd.

De weg vooruit 2020-2023

Publieke Gezondheidszorg ondersteunt en coördineert een integrale aanpak om o.a. een gezond voedingspatroon, een actievere levensstijl, minder roken, minder alcoholmisbruik en seksuele gezondheid te bevorderen. Om dit te bereiken zullen we ons concentreren op o.a. de volgende zaken:

- Implementatie van preventieprogramma's en activiteiten op het gebied van drugs- en alcohol, overgewicht en obesitas, seksuele gezondheid en mondhygiëne.
- Opbouw van een netwerk en gezondheidsbevorderingsstructuur van samenwerkende partners (inclusief bedrijfsleven).
- Jongeren op Gezond Gewicht (JOGG) intensiveert de ondersteuning en advisering door een senior adviseur voor 2 jaar uit te zenden naar Caribisch Nederland om op ieder BES eiland de lokale JOGG-aanpak samen met de openbare lichamen en betrokken organisaties goed te implementeren en een sluitende keten voor kinderen met overgewicht en obesitas te realiseren.
- Er komen (extra) gezondheidsbevorderaars bij de afdeling Publieke Gezondheid van OLB. Deze medewerkers ontwikkelen gezondheidscampagnes gericht op verschillende doelgroepen en lesprogramma's op scholen, en geven voorlichting over gezonde leefstijl, o.a. overgewicht en gezonde voeding.
- Alle basisschoolkinderen die het nodig hebben krijgen een gezonde maaltijd op school.
- Alle kinderen krijgen een gezonde maaltijd op de kinderopvang.
- Buurtsportcoaches komen met bestaande sport- en zorgaanbieders tot een passend sport-, beweeg- en ondersteuningsaanbod voor mensen met overgewicht en obesitas.
- Sportverenigingen worden gestimuleerd en begeleid om te komen tot een gezonde sportomgeving.
- Partijen onderzoeken gezamenlijk de mogelijkheden tot verdere regulering van alcohol en tabak.

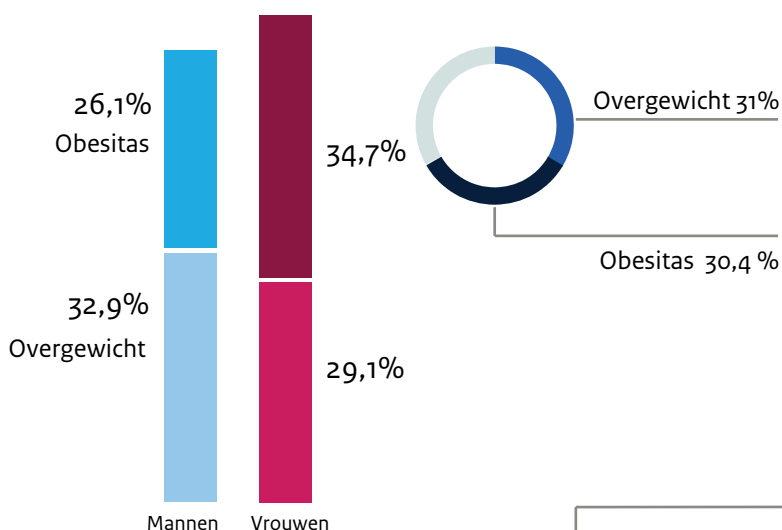
Fysieke risicofactoren voor chronische ziekten

Naast gedragsfactoren zijn er drie belangrijke fysiologische factoren, die de kans vergroten om chronische ziekten te ontwikkelen.

Ruim 30% van de bevolking heeft obesitas.
En 1 op de 3 mensen heeft overgewicht

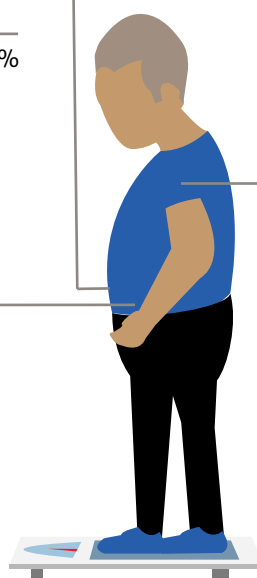
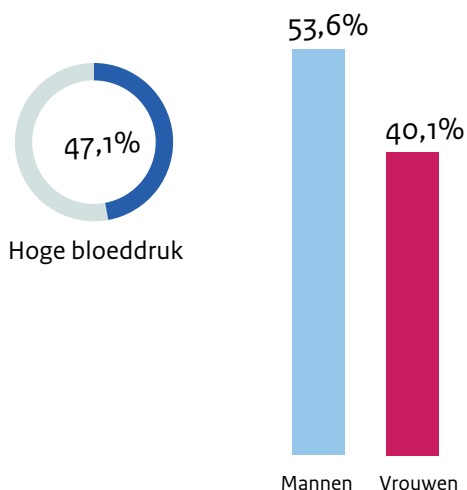

BMI

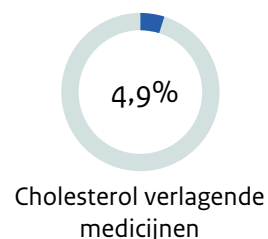
Hypertensie

Bijna de helft van de bevolking heeft last van een hoge bloeddruk.

Hoog cholesterol

Bijna 5% van de volwassenen gebruikt cholesterol verlagende medicijnen.

Beschrijving van de indicatoren

Bloeddruk: Systolische bloeddruk >139 and/or diastolische bloeddruk >89 (leeftijd 1+).

Gemeten BMI: De BMI is een index die de verhouding tussen lengte en gewicht bij een persoon weergeeft. Er is sprake van overgewicht bij een Body Mass Index (BMI) ≥ 25 kg/m². Men spreekt van ernstig overgewicht of obesitas bij een Body Mass Index (BMI) ≥ 30 kg/m² (leeftijd 1+).

Hoog cholesterol: Gerapporteerd gebruik van cholesterol verlagende medicijnen (leeftijd 12+).

Bron

Health Study Caribbean Netherlands 2017.

Door een ongezonde leefstijl neemt de kans op een ongezond BMI, hypertensie en een hoog cholesterol toe. Dit zijn één voor één grote risicofactoren voor het ontwikkelen van chronische ziekten, zoals hart- en vaatziekten, longaandoeningen, diabetes, hypertensie en verschillende kankers.

Belangrijke successen en lopende activiteiten

Enkele voorbeelden van successen en lopende activiteiten:

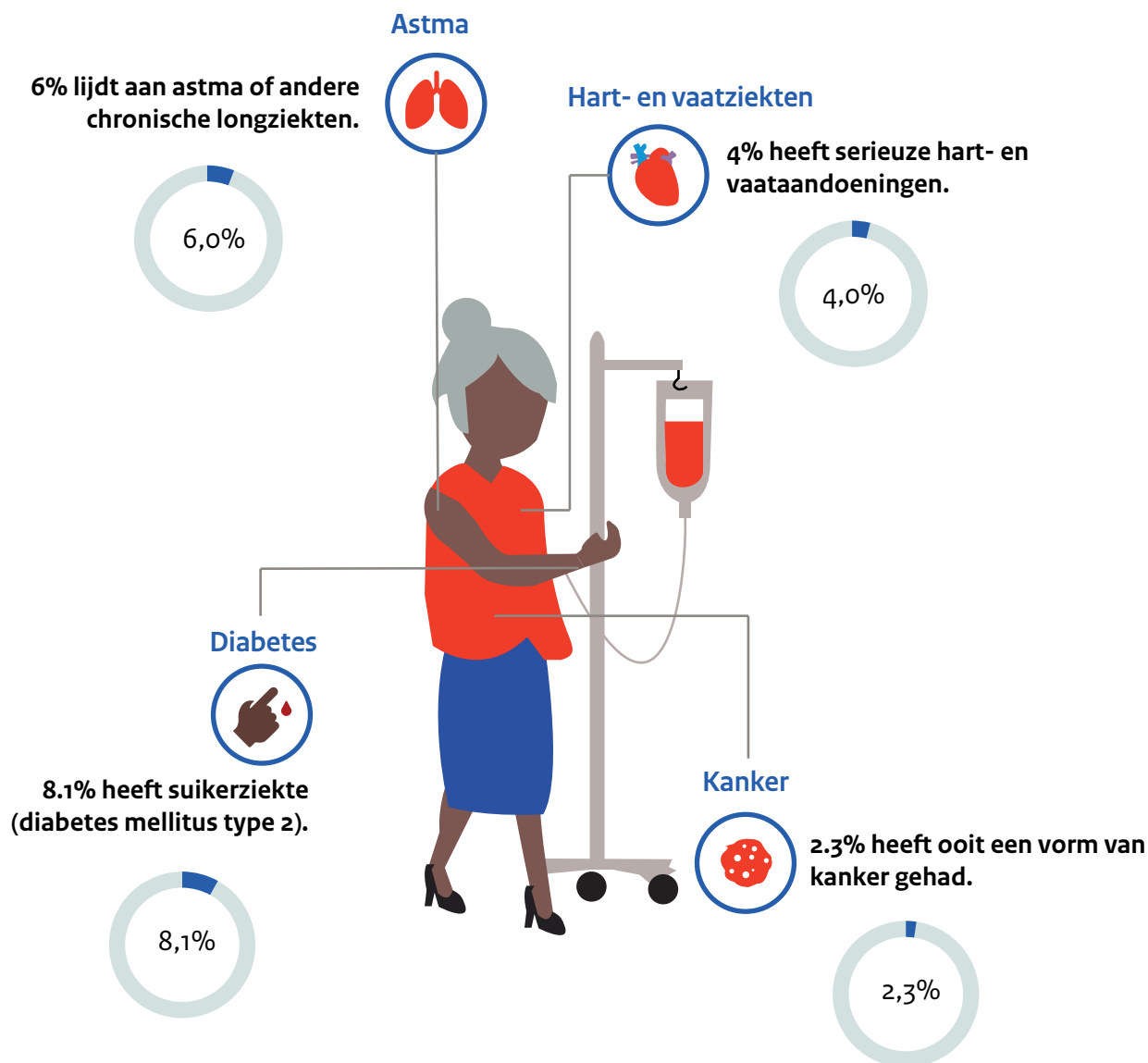
- Onderzoek Jeugdobesitas in 2015.
- Onderzoek Health Study 2017.
- Collectieve campagnes, en programma's op school ter preventie van de risicofactoren.

De weg vooruit 2020-2023

- Met regelmaat onderzoek doen op deze gebieden, om een goed beeld te blijven houden van de situatie.
- Implementatie van preventieprogramma's en activiteiten op het gebied van gezonde leefstijl.
- Het opzetten van een monitoringssysteem voor chronische ziekten.

Chronische ziekten

Niet-overdraagbare ziekten (NCDs), ook wel bekend als chronische ziekten, zijn over het algemeen van lange duur en het resultaat van een combinatie van genetische, fysiologische, omgevings- en gedragsfactoren.

Beschrijving van de indicatoren

Astma: Zelfgerapporteerd (leeftijd 12+).

Hart- en vaatziekten en kanker: Zelfgerapporteerd (leeftijd 12+).

Diabetes: Zelfgerapporteerd (leeftijd 12+).

Bron

Health Study Caribbean Netherlands 2017.

Diabetes en Astma of andere chronische longaandoeningen komen het meeste voor onder de chronische ziekten op Bonaire. Daarnaast in mindere mate zijn er chronische ziekten met hart- en vaatziekten of kanker. Een gezonde leefstijl, zoals gezond eten en bewegen, niet roken, geen drug en matig alcohol gebruik kunnen het ontwikkelen van chronische ziekten voorkomen. Het is daarom belangrijk om de bevolking bewust te maken waarom een gezonde leefstijl belangrijk is, daarnaast is het ook van belang om regelmatig doelgroepen te screenen, om zo vroegtijdig aandoeningen te kunnen ontdekken en effectief te kunnen behandelen.

Belangrijke successen en lopende activiteiten

Enkele voorbeelden van successen en lopende activiteiten:

- I.s.m. PAHO Panamerican Health Organisation is er een inventarisatie gedaan van de zorg en activiteiten op het eiland in het kader van chronische ziekten om te komen tot een non communicable diseases (NCD) plan.
- Startdocument Dementiebeleid is opgesteld.

De weg vooruit 2020-2023

- Non communicable diseases (NCD) plan opstellen.
- Implementatie van de bevolkingsonderzoeken op Bonaire; Introductie van een structureel screeningprogramma voor borst- en baarmoederhalskanker, waarvoor risicovolle vrouwen actief worden uitgenodigd om deel te nemen. Bevolkingsonderzoeken voor deze twee vormen van kanker hebben bewezen wereldwijd levens te redden.
- Een advies over prostaatscreening ontwikkelen: voor veel mannen biedt actieve screening op prostaatkanker meer risico's dan voordelen. Voor sommigen met risico kan screening op mannen echter gunstig zijn.
- Opties verkennen voor het invoeren van darmkankerscreening.
- Start uitvoering dementiebeleid.

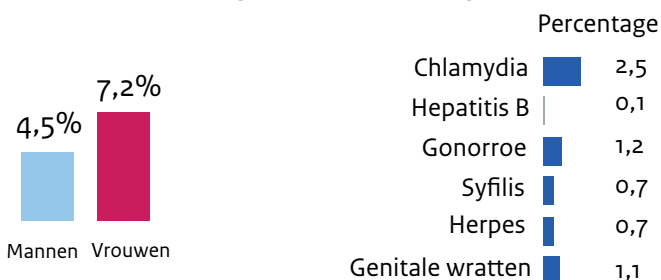
Infectieziekten

Vaccinaties en verbeterde diagnostiek en behandeling hebben de impact van infectieziekten in de laatste eeuw verminderd. Nieuwe opkomende infecties, door muggen overdraagbare ziekten en antimicrobiële resistente bacteriën laten ons zien dat infectieziekten nog steeds een grote wereldwijde gezondheidsbedreiging vormen. Milder verlopende infecties die griepachtige verschijnselen of diarree veroorzaken, zijn normaal gesproken alleen zelf-beperkend, maar kunnen nog steeds een grote maatschappelijke impact hebben.

Seksueel overdraagbare aandoeningen

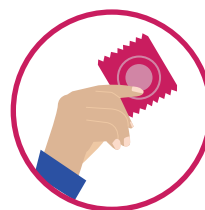
Bijna 6% van de bevolking heeft ooit een soa gehad.

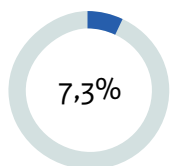
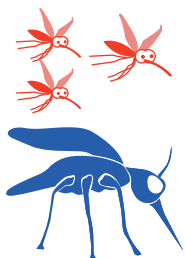
HIV

0,5% van de bevolking heeft HIV

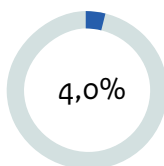
Aantal HIV gevallen het hoogst onder 45-60 jarigen.

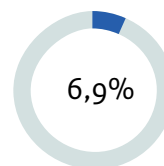
Arbovirussen overdraagbaar door muggen

Chikungunya

Zika

Dengue

Beschrijving van de indicatoren

SOA's: zelfgerapporteerd (leeftijd 12+) Health Study 2017.

HIV: Data infectieziektenpoli, Fundashon Mariadal, 2017.

Arbovirussen overdraagbaar door muggen: zelfgerapporteerd (leeftijd 12+) Health Study 2017.

Bronnen

SOA's en Arbovirussen overdraagbaar door muggen: Health Study 2017.

HIV: Infectieziektenpoli, Fundashon Mariadal, 2017.

Op Bonaire komen de ziekten Chikungunya, Dengue en Zika voor. Deze ziekten hebben in het verleden voor uitbraken gezorgd op Bonaire. De bevolking van Bonaire is de laatste 10 jaren snel toegenomen. De toename van migratie, handel en personenverkeer vergroot de kans op introductie van (nieuwe) ziekteverwekkers en vectoren die ziekten kunnen overdragen. Ook verandering van het natuurlijke landschap en de gevolgen van klimaatverandering zoals stijgende temperaturen en veranderingen in regenvalpatronen kunnen zorgen voor meer gunstige omstandigheden voor vectoren zoals muggen die ziekten kunnen overdragen.

Er is een goede surveillance van infectieziekten op Bonaire zodat er in een vroegtijdig stadium kan worden ingegrepen. De vaccinatiegraad is hoog waardoor de kans op verspreiding van importziekten waartegen gevaccineerd wordt zoals bijvoorbeeld mazelen heel klein is. Griep komt voor op Bonaire vooral in de maanden november tot maart. Seksueel overdraagbare infecties worden regelmatig gediagnosticeerd op Bonaire. In de afgelopen jaren zijn er ook enkele gevallen van HIV en hepatitis B gediagnosticeerd.

Belangrijke successen en lopende activiteiten

De afgelopen jaren zijn er op Bonaire en in Caribisch Nederland veel verbeteringen doorgevoerd in de preventie, voorbereiding en reactie op infectieziekten.

- Het eilandelijk netwerk Infectieziektebestrijding en de samenwerking tussen partners is sterk: met infectiepoli, internist, laboratoria en huisartsen.
- Nauwe en structurele samenwerking en overlegstructuur met RIVM en andere BES eilanden en CAS eilanden.
- Er is een monitoringssysteem voor door vector overdraagbare ziekten Dengue, Chikungunya en Zika.
- Er is een monitoringssysteem van meldingsplichtige Infectieziekten.
- Traject Implementatie IHR International Health Regulations loopt .
- Verkenning is gedaan van de AMR problematiek op Bonaire (januari 2018).
- Onderzoek “Antibiotica resistentie in de eerste lijn” (november 2018) is uitgevoerd.
- Protocol Zika en zwangerschap is ontwikkeld.
- Er is een Syndromic surveillance in samenwerking met een aantal huisartsen sinds 2008.
- Reizigersadvisering systeem loopt (i.s.m. de huisartsen).
- Integrale aanpak van Hiv en SOA's traject bestaat sinds 2015.
- SOA testbeleid eerste lijn in place sinds 2016.
- MOBOCON project sinds 2017.
- Voorlichtingcampagne op school betreffende preventie van muggen overdraagbare ziektes.
- Collectieve mediacampagne in het kader van soa/hiv is sinds 2016 geïmplementeerd.
- Jaarlijks preventiecampagne. Gezondheidsvoorlichting betreffend vector-overgedragen ziekten 2013-2018.
- Seksuele educatie op school wordt in fases geïmplementeerd.
- WE CAN Young programma is geïmplementeerd (2015-2019).
- Voorlichtingcampagne op school inzake preventie van vector overdraagbare ziektes en het voorkomen van broedplaatsen.

De weg vooruit 2020-2023

- Verdere versterking van de kerncapaciteiten van de internationale gezondheidsregeling (IGR).
- Opzetten van een structureel HIV-monitoringsysteem en SOA-surveillance systeem.
- Continuëren en versterken integrale aanpak SOA's en HIV.
- Organiseren van de TB bestrijding.
- Implementatie van het plan van aanpak Antimicrobiële resistentie.
- Ontwikkeling kwaliteitssystemen voor de reizigersadvisering, bron- en contactopsporing en andere werkgebieden.
- Opzetten van SENSE en SOA consulten.
- Het versterken van de Publieke Gezondheidszorg in de genotindustrie.
- Onderzoeken mogelijkheden voor een ondersteuningsnetwerk voor vrouwen die onbedoeld zwanger zijn geworden, aansluitend op reeds bestaande initiatieven. Preventie campagnes gericht op het voorkomen van ongewenste zwangerschappen en preventie van SOA's.
- Een programma opzetten met en voor professionals om kennis over seksuele gezondheid te vergroten.
- Implementatie van preventieprogramma's en activiteiten op het gebied van vector overdraagbare aandoeningen.
- Condooms worden anoniem verstrekt op een aantal strategische plekken.
- Capaciteitsopbouw van publieke gezondheidspersoneel in epidemiologie en uitbraakreacties.

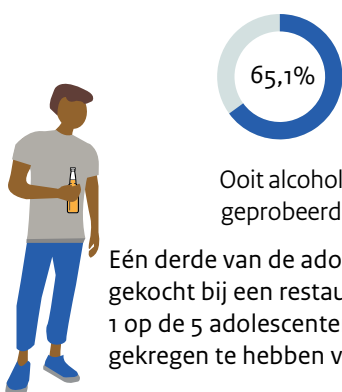
Gezonde jeugd (1)

Het opgroeien in een veilige en stimulerende omgeving (thuis, op school en als onderdeel van de gemeenschap) is een recht van elk kind.

Op 1 januari 2018 telde Bonaire **4.442** jongeren tussen de 0-19 jaar (CBS, 2018).

Alcohol

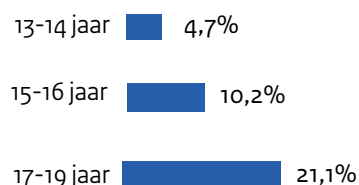
De gemiddelde leeftijd waarop jongeren beginnen met het drinken van alcohol is 15,9 jaar.

Eén derde van de adolescenten heeft alcohol gekocht bij een restaurant, bar of nachtclub en 1 op de 5 adolescenten geven aan alcohol gekregen te hebben van hun familie.

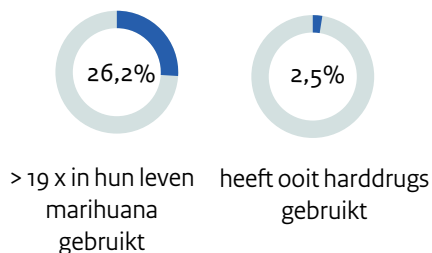
Roken

Van de adolescenten tussen 13 en 19 jaar zijn op Bonaire 1 op de 10 actieve rokers. Meisjes roken meer dan jongens.

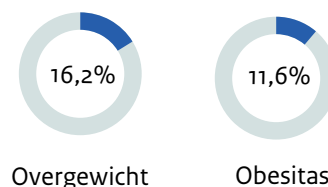

Drugs

Op Bonaire heeft 1 op de 7 jongeren (13%) ooit marihuana gebruikt.

Overgewicht en obesitas

Voeding

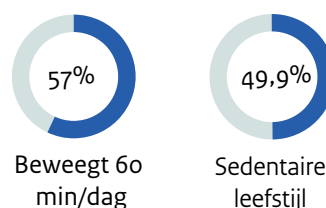
Een hoog percentage jongeren eet gedurende de week fruit **56,5%** en groenten **60,7%**

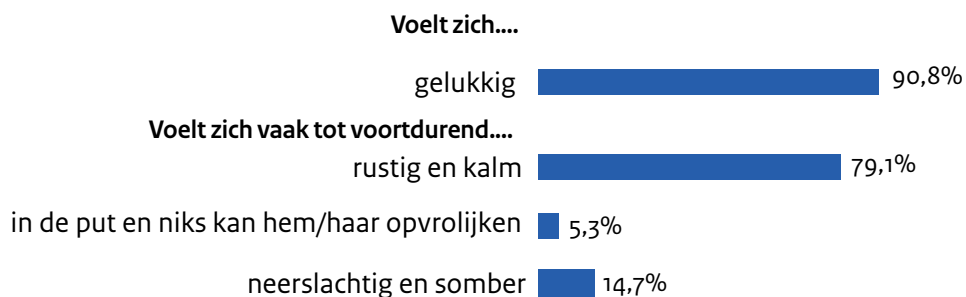
Maar het percentage jongeren dat 1x per dag fastfood eet is **48,8%** en **62,0%** drinkt tenminste 1x per dag frisdank

Beweging

Iets meer dan de helft van adolescenten beweegt tenminste 60 minuten op een dag.

Mentale gezondheid

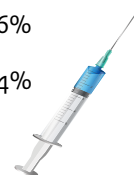
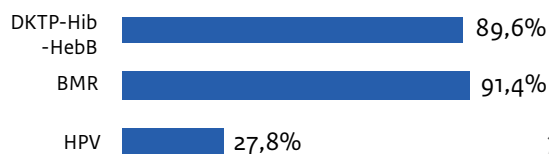

Tienermoeders

In 2018 kregen **6** tieners een kind.
De meesten waren 18 of 19 jaar oud,
1 was 16 jaar.

Vaccinatiegraad

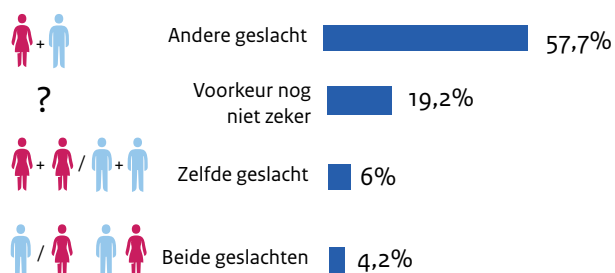

Vaccinatiegraad HPV is de startsituatie, deze vaccinatie is in 2016 aan het RVP van Caribisch Nederland toegevoegd.

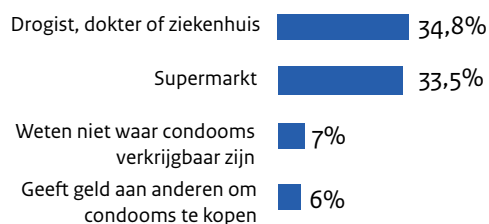
Seksualiteit

Op Bonaire is de gemiddelde leeftijd waarop jongeren seksueel actief worden **14,5 jaar**.
46% is seksueel actief. **70%** gebruikt anticonceptie bij de eerste keer seks

Seksuele voorkeur

Hoe komen jongeren aan condooms?

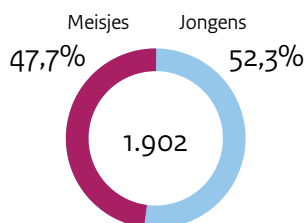

43% van de jongeren heeft 1 partner gehad.
15,7% 2 partners en **13,5%** nog geen partner.

Gezonde jeugd (2)

Onderwijs

Primair onderwijs

Voortgezet onderwijs

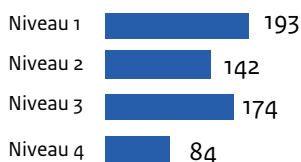
Totaal aantal leerlingen : 1.123

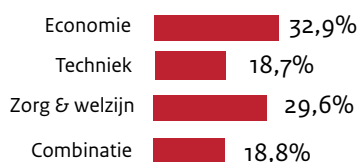
Beroepsonderwijs MBO

Totaal aantal leerlingen : 493

MBO Niveau

MBO sectoren

Arbeidsmarkt

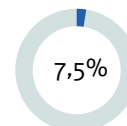

Beroepsbevolking 15-25 jarige betreft

1.060 jongeren,
waarvan **250** jongeren regulier
onderwijs volgen.

350 jongeren hebben een deeltijdbaan,
waarvan 140 regulier onderwijs volgen.

Het werkloosheids-
percentage is

Beschrijving van de indicatoren

Alcohol: heeft in de afgelopen 12 maanden alcohol gedronken
Roken: rookt weleens
Overgewicht: BMI grens afhankelijk van leeftijd
Beweging: Nederlands Norm Gezond Bewegen
voeding: Gedurende laatste 7 dagen voor het onderzoek
Vaccinatiegraad: het aandeel zuigelingen, kleuters en schoolkin-
deren dat de vaccinaties uit het Rijksvaccinatieprogramma krijgt

Bronnen

Alcohol: Onderzoek Alcohol en Drugs, 2016
Roken: Youth Health Study, 2013
Overgewicht: Health Study, 2017
Beweging: Onderzoek Jeugdsobesitas, 2015
Voeding: Onderzoek Jeugdsobesitas, 2015
Onderwijs: CBS, 2019
Arbeidsmarkt: CBS, 2018
Seksualiteit: Youth Health Study, 2013
Tiernormoeders: Jeugdgezondheidszorg Bonaire, 2018
Vaccinatiegraad: RIVM, 2018

De jeugd op Bonaire is een belangrijke doelgroep voor de publieke gezondheidszorg. Tijdens de kinderjaren neemt de kans op ongezond gedrag toe en dat kan dit op lange termijn leiden tot ziekten en een ongezonde leefstijl op latere leeftijd. Ook op Bonaire wordt een ongezonde leefstijl steeds meer ingebed in het dagelijkse leven van de jongeren (onze toekomst van morgen). Om gezondheidsproblemen zo vroeg mogelijk te voorkomen, pleit de afdeling Publieke Gezondheid voor een goede aanpak op dit gebied voor de jeugd.

De school is, naast het gezin, een voor de hand liggende omgeving voor het bevorderen van een gezonde leefstijl bij kinderen. “Gezonde scholen” stimuleren de ontwikkelingskansen voor de jeugd en dragen bij aan gezond gedrag.

Belangrijke successen en lopende activiteiten

Enkele voorbeelden van successen en lopende activiteiten:

- Programma Gezonde School, incl. bijbehorende activiteiten voor de leerlingen en docenten/leerkrachten.
- In 2013 is Bonaire officieel JOGG gemeente geworden.
- Programma Jongeren op Gezond Gewicht (JOGG), incl. bijbehorende programma's BMI, Water en programma Groente en Fruit op scholen en op eilandelijk niveau.
- Programma groente en fruit officieel gelanceerd in september 2018. Bij 8 scholen staat een greenhouse (2018).
- Preventieprojecten genotmiddelen ten behoeve van de jeugd.
- Seksuele educatie op school gestart.
- WE CAN Young programma 2015-2019.
- Laagdrempelig inlooppunt voor ouders van kinderen van alle leeftijden voor informatie en advies.
- Aanbod JGZ 0-4 jaar.
- Start opbouw JGZ 5-19 jaar en schoolgezondheidszorg.
- Kwaliteitssysteem vaccinveiligheid (coldchain) is geïmplementeerd.
- Harmonisatie met het RVP Nederland 2011-2016.
- Vervroeging van de tweede mazelenvaccinatie conform regionaal Caribisch beleid.
- Invoering hielprikscreening.

De weg vooruit 2020-2023

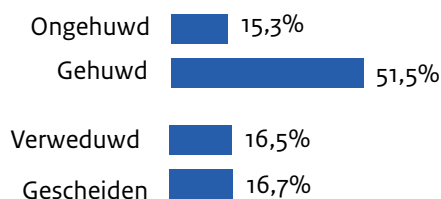
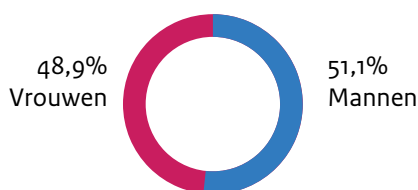
- Doorontwikkelen van de jeugdgezondheidszorg 0-19 jaar, waaronder het opzetten van schoolgezondheidszorg, aandacht voor de gezondheid van adolescenten, het verder professionaliseren van de jeugdgezondheidszorg, invoering van het wettelijk verplichte Elektronisch Kinddossier en invoering van de neonatale gehoorscreening.
- Implementatie van preventieprogramma's en activiteiten op het gebied van drugs- en alcohol, overgewicht en obesitas, seksuele gezondheid en mondhygiëne.
- Interventies ontwikkelen en implementeren voor kinderen met overgewicht of obesitas, waarbij voedings-, gedrags-, en bewegingselementen worden gecombineerd, gericht op het kind, hun families en de gemeenschap.
- Aandacht voor het thema huiselijk geweld en kindermishandeling met implementatie van de Meldcode kindermishandeling in de JGZ.
- Aandacht voor het thema kinderopvang en gezondheid.

Gezond ouder worden

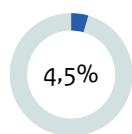
Op 1 januari 2019 waren er 2.590 ouderen (65-plussers) op Bonaire. Een kenmerk van de ouder wordende mens, is de toename van beperkingen in het lichamelijke en geestelijke vermogen. Door deze toename in beperkingen, verandert de interactie met zijn of haar omgeving binnen de samenleving. Zorg, begeleiding, mantelzorg en het stimuleren van gezond ouder worden kan deze beperkingen minimaliseren of wegnemen waardoor de zelfredzaamheid vergroot wordt.

Ouderen

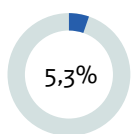
Op 1 januari 2019 waren er 2.590, 65-plussers op Bonaire

Alcohol

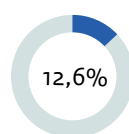

Overmatig

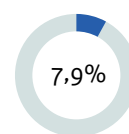

Zware drinkers

Roken

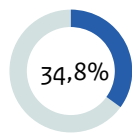

Rokers

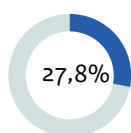

Dagelijks rokers

Overgewicht

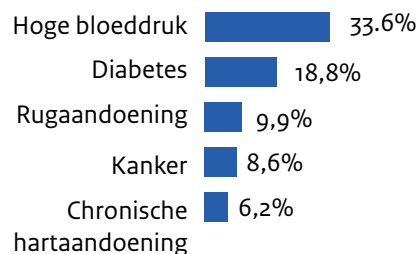
Matig overgewicht

Obesitas

Fysieke gezondheid

49,5% ervaart de gezondheid als goed/zeer goed

Beschrijving van de indicatoren

Schadelijk alcoholgebruik: Meer dan 4 (vrouwen) of 6 (mannen) glazen alcohol per week (leeftijd 12+).

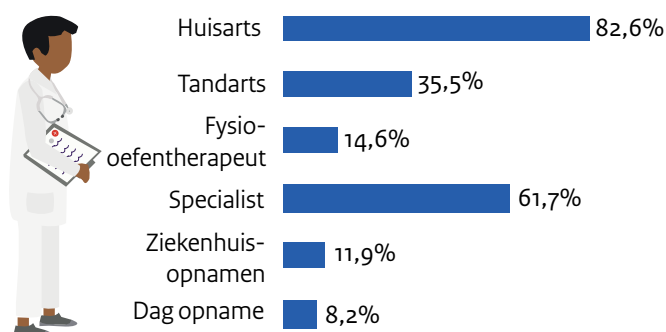
Roken: Rookt wel eens (leeftijd 12+).

Beweging: Beweegt ten minste 5 dagen per week tenminste 30 minuten per dag (leeftijd 4+).

Bron

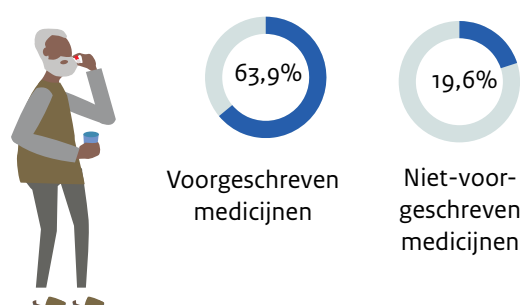
Health Study Caribbean Netherlands 2017.

Zorgconsultaties

Medicijngebruik

In de laatste twee weken

Gezondheidsproblemen komen ook voor bij de 65-plussers. Deze bevolkingsgroep is vaak op zichzelf aangewezen en eenzaamheid speelt daarbij een grote rol. Om de oudere generaties gezond van hun oude dag te kunnen laten genieten wordt ook deze groep in de gezondheidspreventie meegenomen.

Belangrijke successen en lopende activiteiten

Enkele voorbeelden van successen en lopende activiteiten

- Startnotitie Seniorenbeleid is opgesteld.
- Professionalisering van dagopvangcentra Villa Antonia en Cocari.
- Op de dagopvangcentra preventie van de thema's ondervoeding en eenzaamheid.
- De ontwikkelingen van de BMO (Bonairiaanse maatschappelijke ondersteuning) als voorziening. De BMO waarborgt en bevordert de zelfredzaamheid van ouderen.
- Vanuit BMO (gezonde) maaltijdvoorziening (in sommige gevallen a.d.h.v. dieet criteria), niet-medisch transport, schoonmaak en aanpassingen in en rond het huis.
- Op welzijnsniveau club voor 60+ groepen in de wijken (5 groepen). Clubs voor activiteiten en dagbesteding.
- Standaard thuiszorg 5 dagen in de week (ook 's avonds).

De weg vooruit 2020-2023

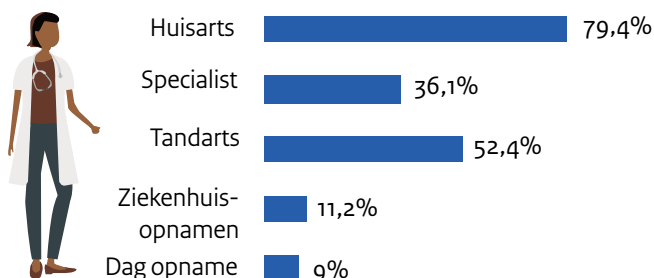
- Ontwikkelen en implementatie van preventieprogramma's en activiteiten op het gebied van ouderengezondheidszorg.
- Het opzetten van bewegingsactiviteiten voor de ouderen.

Zorggebruik

Makkelijk toegankelijke en kwalitatief goede zorg zijn belangrijke voorwaarden om lang en gezond te kunnen leven.

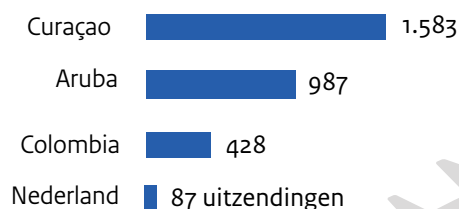
De gezondheidszorg is de laatste tien jaar sterk ontwikkeld op Bonaire. Door het introduceren van de collectieve zorgverzekering, is de medische zorg gratis toegankelijk voor elke inwoner, ingeschreven in het bevolkingsregister. De medische zorg is zo uitgebreid, dat sommige (basis) specialistische zorg op het eiland zelf beschikbaar is en patiënten minder vaak in het buitenland hoeven te worden behandeld.

Zorgconsultaties

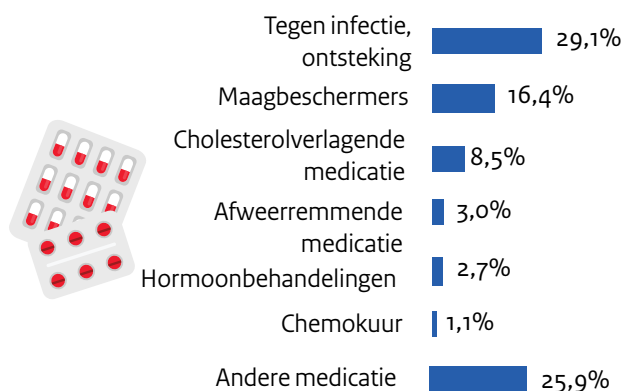

Medische uitzendingen

Voor medische zorg die op Bonaire niet beschikbaar is, wordt uitgeweken naar (ei)landen in de regio.

Medicijngebruik

Griepvaccinatie

Van 2003 tot en met 2017 worden jaarlijks gemiddeld

342
personen gevaccineerd.

Beschrijving van de indicatoren

Zorgconsultaties: de laatste 12 maanden.
Medische uitzendingen: in 2016.
Medicijngebruik: ooit gebruikt.
Griepvaccinatie: gemiddelde over de jaren 2003 t/m 2017.

Bronnen

Zorgconsultaties: Health Study, 2017.
Medische uitzendingen: Jaarverslag ZVK, 2016
Medicijngebruik: Health Study, 2017.

Huiselijk geweld en kindermishandeling

De situatie rond huiselijk geweld en kindermishandeling in Caribisch Nederland is in verschillende rapporten aan de orde gesteld en blijkt een wezenlijk en veelvoorkomend probleem.

Belangrijke successen en lopende activiteiten

Enkele voorbeelden van successen en lopende activiteiten:

- Programmamanager Huiselijk geweld en kindermishandeling is aangesteld.
- Functionarissen uit de gehele keten hebben training(en) gehad.
- Er zijn meldpunt functionarissen benoemd.
- De juridische handreiking BES voor HGKM is opgesteld.
- Een 24 uursdienst voor professionals is opgezet.

De weg vooruit 2020-2023

- Een 24 uurstelefoonlijn openen.
- Een meldpunt HGKM opzetten (Family and Justice Center).
- Blijven trainen van de professionals in de keten.
- Een ketenvisie formuleren.

Armoede

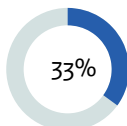
Armoede kan een gezonde leefstijl behoorlijk uitdagend maken. De noodzaak van een tweede of zelfs derde baan, heeft invloed op je slaap en rust, maar ook op je sociale leven. Anderzijds kan armoede ook het gevolg zijn van chronische ziekten welke veroorzaakt zijn door een ongezonde leefstijl. Sommige chronische ziekten kunnen deelname aan de arbeidsmarkt of participatie in de maatschappij belemmeren.

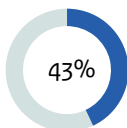
Gemiddeld besteedbaar inkomen op jaarbasis

31.700
USD

33% van de huishoudens heeft een besteedbaar inkomen dat op of onder de 75% ligt van voor deze huishoudens maandelijkse gemiddeld benodigde budgetten voor levensonderhoud.

43% van de huishoudens heeft een inkomen dat lager is dan het maandelijks gemiddeld benodigde budget voor deze huishoudens.

Bronnen

Huishoudens: CBS, 2016.

Inkomen: Opzoek naar een ijkpunt voor het sociaal minimum in Caribisch Nederland, 2018.

Armoede is een groot probleem op Bonaire. Niet alleen de lage inkomens zorgen ervoor dat gezinnen niet rond kunnen komen, maar ook de hoge kosten van het levensonderhoud spelen een belangrijke rol.

Belangrijke successen en lopende activiteiten

Enkele voorbeelden van successen en lopende activiteiten

- Schuldhulpverleningsteam is opgezet.
- Kindplaatssubsidie voor de kinderopvang.
- Verstrekken van kinderautostoeltjes.
- Verhoging van de inkomensnorm.
- Structurele loonkostensubsidie voor personen met een beperking.
- Verstrekken van Pagabon (prepaid stroom systeem) installatie.
- Verstrekken van grote gasflessen (incl. installatie).
- Verstrekken van schoolbenodigdheden.
- Campagne 'wak bo sen' (let op je geld), gericht op bewustwording.
- Vanuit het Rijk (ministerie van SZW) een verhoging van de kinderbijslag en de AOV uitkering.

De weg vooruit 2020-2023

- Door ontwikkelen van de schuldhulpverlening.
- Beleid afstemmen tussen OLB en het Rijk (SZW).
- Openen van een Job Centre.
- Het bestaansminimum vaststellen, naar wat op Bonaire nodig is.
- Ondersteuningsprogramma's over budgettering en goedkopere manieren om een gezondere levensstijl te leiden (beperking van consumpties van bijv. frisdranken, vlees en patat verhoogt de gezondheid en bespaart tegelijkertijd geld).
- Zorgen voor gezondere opties en meer beweging voor iedereen in scholen, dag- en kleuterschool.

Methode, dataverzameling en erkenning

Dit document is de eerste Nota Volksgezondheid van Bonaire. Wij hopen hiermee een zo volledig mogelijk beeld te geven over de gezondheidssituatie van onze bevolking op dit moment. De meeste (gezondheids)problemen zijn op het eiland zichtbaar, maar ontbreekt de data om deze (gezondheids)problemen te bevestigen. Dit document is een verzameling van de beschikbare data op het eiland, samengesteld uitgaande van de wettelijke taken, de gestelde prioriteiten en de doelgroepen binnen de Publieke Gezondheid.

Data verzameling

De meeste data in dit document komt uit de Health Study Caribisch Nederland 2017. Dit is een groot gezondheidsonderzoek onder de bevolking welke heeft plaatsgevonden in april en mei 2017. Hierbij is steekproefsgewijs een kwart van de bevolking opgeroepen om mee te werken aan het onderzoek. De health study heeft ons voorzien van veel data. Daarnaast hebben wij ook data gebruikt uit andere eerdere kleinere studies zoals: the Youth Health Study (2013), Onderzoek Jeugdobesitas (2015), Onderzoek Alcohol en drug (2016) en verder ook uit de StatLine databank van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en de jaarverslagen van het Zorgverzekeringskantoor Caribisch Nederland (ZVK).

Erkenning

De afdeling Publieke Gezondheid is dankbaar voor het tot stand komen van dit document. Dit is mede mogelijk gemaakt door de verschillende samenwerkingspartners die hun tijd, expertise en data beschikbaar hebben gesteld. In het bijzonder dank aan de collega's in Nederland bij het RIVM (Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu) voor het interpreteren en verschaffen van de data uit de Health Study 2017, maar ook voor het ontwerpen van de mooie overzichten in de vorm van infographics in dit document.

Zoals al aangegeven in het voorwoord is dit de eerste Nota Volksgezondheid voor Bonaire, de eerste gezondheidsmonitor van een 4 jarige beleidscyclus. Het Openbaar Lichaam Bonaire, via haar afdeling Publieke Gezondheid, zal om de 4 jaar een Nota Volksgezondheid uitbrengen. Door dit te doen, kunnen wij de gezondheidssituatie goed monitoren, nieuwe trends ontdekken en beter prioriteren in het uitvoeren van de activiteiten. Daartoe zullen we onze structurele gegevensverzameling moeten verbeteren, zo ook onze partners.

In 2021 wordt een start gemaakt met de voorbereidingen voor een herhaling van de gezondheidsstudie. We zullen contact maken met al onze partners, zodat wij kunnen samenwerken aan een volgende Nota volksgezondheid voor Bonaire.

Colofon

Dit is een publicatie van de afdeling Publieke Gezondheid, van de directie Samenleving en Zorg van het Openbaar Lichaam Bonaire

